

‘Ο ‘Αραγκόν στην Κύπρο

Τ' όμολογώ ότι δεν περίμενα να πειστεί ο 'Αραγκόν ναρθεί στο νησί. Τόχε ύποσχεθεί παλαιότερα, είναι αλήθεια, αλλά στο μεταξύ δρασκελίσε για καλά τά 80, μπήκε στο δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας κι όσο και νάναι άνηθρό το πνεύμα μιά και δουλεύει ακόμη καθημερινά, οι νόμοι της φύσης είναι σκληροί κι άμειλικοί. Κι όμως ήρθε, κι ούτε για μιά στιγμή, κι όταν ακόμη ήταν καταφανή τὰ σημάδια της κούρασης, δεν έφυγε τὸ χαμόγελο από τὰ καταγάλανα του μάτια κι ή ευγένεια και ή γλυκύτητα από τὸ πρόσωπό του. Ήρθε στη συγκέντρωση για τὸν ἀφοπλισμό, αφού κάθησε κι έτοιμάσε τὸ μήνυμά του, ένα μικρό, πυκνὸ ποίημα ὄλο σοφία κι ἀγάπη και ὄργη για τὸς πολέμους που «πάντα ξαναρχίζουν στη μαύρη φωτιά τὸν ὄπλων και τὸν στρατῶν». «Κι ἄς είναι τούτη ή χώρα, κατάληγε τὸ μήνυμα, ένα νησί που τὸ ναυουρίζει τὸ φῶς και ή εἰρήνη».

Ο 'Αραγκόν εἶχε γνωρίσει τὴν Κύπρο και τὴν ἀγάπησε πολὺ προτού τὴν ἐπισκεφτεῖ. Κι αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου σχήμα λόγου. Όταν ἄρχισε νὰ γράφει τὸ μυθιστόρημά του «Καταδικασμένος σὲ θάνατο» (1965) ἔφερε βόλτα τὰ βιβλιοπωλεῖα και τὰ παλαιοπωλεῖα τοῦ Παρισιῦ και μάζεψε ὄλα τὰ βιβλία που βρήκε ἐκεῖ κι εἶχαν σχέση με τὴν Κύπρο. Κι ἀναφέρει κάμποσα ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλία στο μυθιστόρημά του, ἄλλα γραμμένα ἀπὸ σταυροφόρους κι ἄλλα ἀπὸ Λουζιτιανούς κατακτητές. Πῆρε ἀκόμα και ὄδηγους και βιβλία προσέβαν κι ἐγὼ δὲν ξέρω τί ἄλλο, λέει. Καὶ μπαίνει στο βιβλίο μιά σειρά ἱστορίες και περιστατικά τὸν τότε καιρῶν, που τὰ διηγεῖται μ' ἐκείνο τὸ βαθὺ στασιαστικὸ και τὸ μεταφυσικὸ ἀπομυθεύματα.

Γράφει κάπου: «Κύπρος, Ἀμιγώχωτος... Ἀγόρασα ὄλα τὰ βιβλία που μποροῦν και δὲν μποροῦν νὰ βρεθοῦν... Ἀπὸ τῆς τῶς βιβλιοπωλεῖες, ρώτησα ὄσους εἶχαν τὴν τύχη νὰ γνωρίζουν νὰ ριχτοῦν στοὺς ὀμιχλώδεις χώρους τῆς ἀρχαιότητος για νὰ ξαναοἰκοδομηθῶν και τὰ παλιά βιβλία που μιλοῦσαν για τὴν Πάφο, τὴ μυθολογία και τὰ βυζαντινὰ χρόνια...».

Και μιλά πιδ κάτω για τὸς Λουζιτιανούς, τὸς Γενοβέζους και τὸς Βενετσάνους που πέρασαν πάνω ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο, ὠραῖο νησί κι ἄξια μεταφέρεται στις εἰδήσεις που διάβαζε με πάθος στις ἐφημερίδες για τὸν παράξενο πόλεμο τοῦ '64. «Οἱ Ἕλληνες, οἱ Τούρκοι, τὰ μπλέ μπερέ».

Τὸ βιβλίο φυσικά δὲν εἶναι μιά στρωτὴ ἱστορία μπερδεύονται ἐδῶ μορφές σύμβολα ὁ Ἀντουάν κι ὁ Ὁθέλλος, ή Δεισοδεμόνα και ή Ζήλια, χωρίς νῆνα, ὅπως λέει κάπου, ένα βιβλίο για τὴ Ζήλια. Πολὺ λιγότερο φυσικά για τὴν Κύπρο. Παρ' ὄλο που ἐκεῖνο που τὸν κέντρισε ἦταν ή πρώτη ἐκείνη μεγάλη συνωμοσία τοῦ 1963-64. Σημασία ὄμως τὴ στιγμή αὐτὴ δὲν ἔχει τὸ βιβλίο ἐκεῖνο που δυστυχῶς δὲν ἔχει μεταφραστεῖ ἀκόμη στα ἑλληνικά κι ἀδινατοῦμε μέσα ἀπὸ τὰ σκόρπια ἀποσπάσματα που βρίσκονται στα χέρια μας νὰ τὸ συλλάβουμε μέσα ἀπὸ τὴν πολυεδρικότητά του, σπὴν ὀλότητά του. Σημασία για μᾶς ἔχει ὁ 'Αραγκόν σπὴν Κύπρο κι ἐκείνη ή ἀγάπη κι ή γνώση τῆς Κύπρου που προῦπήρχε.

Τὸ ταξίδι σπὴν Πάφο

Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὸ ταξίδι με τὸν 'Αραγκόν πρὸς τὴν Πάφο. Ὁδηγούσα ἀργά, με τὸν 'Αραγκόν νὰ κάθεται μπροστὸ και νὰ κυτᾶζει ἀχόρταγα τριγύρω του και νὰ ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς:

Αὐτὸ τὸ τοπίο τὸ ξέρω, αὐτὸ τὸ μέρος τὸ ξανάδα, ἐδῶ ξαναβρέθηκα! Ὅλα προῦπήρχαν μέσα του, μέσα ἀπὸ τὰ διαβάσματα και τὴν ὄργιωδη φαντασία του ποιητῆ, που τὰ εἶχε ἀναπλάσει και στις λεπτομέρειές τους ἀκόμα.

Κι ἐκεῖ κάτω στο λιμανάκι τῆς Πάφου κάθησε με ὄρες και κύταζε τὸς ψαράδες στο βάθος πρὸς τὸ κάστρο. Τοῦ κινούσε τὴν περιέργεια τὸ γεγονός, ὅτι ή ἀπόσταση δὲν θάμπανε τὴν εἰκόνα, ὄλα φάνταζαν τόσο ὄδρα.

Στὰ μωσαϊκά τῆς Πάφου στήθηκε πάνω ἀπὸ τὴ γνωστὴ σύνθεση με τὸν Διόνυσο και τὸν χορικό που μεταφέρει τ' ἄσκι με τὸ κρασί και μᾶς εἶπε: Πόσα θαυμάσια πράγματα εἶναι κρυμμένα και ξεχασμένα!

Στὴν γκαλερί τοῦ Κοτσῶνη περιεργάστηκε τὸς πίνακες ἕνα-ἕνα και δὲν τριγγουνεύονταν νὰ πει μιά ὄρα και κουβέντα, νὰ ἐπιδοκιμάσει.

ΤΟΥ ΠΑΝ. ΠΑΙΟΝΙΔΗ

Τὸ ἴδιο με πολλὴ προσοχὴ στάθηκε και πάνω ἀπὸ Κυπριακά ποιήματα μεταφρασμένα στα γαλλικά. Διαβάζοντας τα φαναχτά σὲ στὴ ἀπαγγελίας ἀματουῦσε ἐδῶ κι ἐκεῖ για νὰ ἐκφράσει τὴν χαρὰ του κι ἄλλου για ν' ἀλλάξει μιά λέξη, νὰ βάλει ένα κόμμα.

«Στ' ἀνοιχτὰ χαρτιά» παρατηρεῖ κάπου. «Φαινόμαστε φειδωλοὶ σπὴν ἐκτίμηση τῶν ἔργων τέχνης, τρέμουμε μήπως κι ἐνθουσιαστοῦμε. Κι αὐτὸ δὲν ἀφίλεται στο ὅτι φοβοῦμαστε μήπως και κάνουμε λάθος. Ὅχι, περισσότερο πιστεύω πῶς ή ἴκα νόητα τοῦ ν' ἀγαπάει κανεῖς εἶναι στις μέρες μας ἐξαιρετικά περιορισμένη. Κι ἰδιαίτερα αὐτὸ ἰσχύει για τὸς κριτικούς. Ὑπάρχει μιά ξηραῖλα σπὴν καρδιά, μιά φοβερὴ ἑλληψη πάθους». Καὶ καταλήγει: «Ἐνας ἀληθινὸς κριτικὸς μᾶς μαθαίνει ν' ἀγαπάμε».

Ὁ ἴδιος εἶναι πράγματι ἔτοιμος τὴν κάθε στιγμή νὰ ἐνθουσιαστεῖ. Καὶ νὰ τὸ δείξει αὐτὸ: «Εὐχαριστῶ ἐκείνον —λέει κάπου στα «... χαρτιά»— που με κάνει νὰ χάνομαι. Φτάνει μιά φράση...».

Ὅταν φεύγαμε ἀπὸ τὸ θέατρο τὴ βραδιά τῆς συγκέντρωσης για τὸν ἀφοπλισμό, που παρὰ τὴν κούραση τὴν εἶχε χαρεῖ, τοῦ σύστησα ἐκεῖ σπὴν εἰσοδο μιά φίλη, που εἶχε ἔρθει με μεγάλη χαρὰ για νὰ τὸν σφίξει τὸ χέρι και νὰ τὸν καλωσορίσει.

«Σὰς πρόσεξα, τῆς λέει, πῶς με κυτᾶζετε σπὴν αἴθουσα και χάρηκα πολὺ γι' αὐτό». Καὶ σὲ μιά ἀφιέρωση πούδωσε σὲ μιά κοπέλλα που τὸν πλησίασε μ' ἀγάπη και τὸν φίλησε ἔγραψε: «Ἐχουμε ἀνάγκη τῆς γυναίκας και πρέπει νὰ μάθουμε νὰ γράφουμε ὅπως πρέπει γι' αὐτές».

Παρὰ τὰ πολλά του χρόνια που φαίνονται κι εἶναι ἀρκετὰ μάλιστα ἐκδηλᾶ ὁ 'Αραγκόν συνεχίζει νὰ ἐργάζεται. Ἀφιερῶνει ἀπαραίτητα δύο - τρεῖς ὄρες τὴ μέρα στο γράψιμο εἶτε στο ξανακύταγμα παλαιότερων του κειμένων. Σὲ λίγες μέρες θὰ κυκλοφορήσει στο Παρίσι ποιητικὴ του συλλογὴ με τὸν τίτλο «Ἀποχαιρετισμός» σπὴν ὁποῖα

συγκέντρωσε ἀνέκδοτά του ποιήματα. Ἀνάμεσα τὸς θῶναι κι ένα ποίημα γραμμένο πρόσφατα κι ἀφιερῶμένο στο νεαρὸ Πέρση ποιητῆ Χαμίν Φουλάντθιν, που τὸν εἶχε συνοδέψει και στο ταξίδι του πρὸς τὴν Κύπρο. Τὸν Σεπτέμβρη εἶχε κυκλοφορήσει ἀπὸ τῆς ἐκδόσεις Φλογμαριόν ένα καταπληκτικὸ βιβλίο τοῦ 'Αραγκόν ὅπου εἶχε συμπεριλάβει κειμένα του πάνω σπὴ μοντέρνα τέχνη. Αὐτὸ εἶναι και ἡ τῆς τῆς πολυτελοῦς αὐτῆς ἐκδόσεως που ἀρχίζει με κείμενο για τὸν Τόαβλ Τσάπλιν, περνᾶ τὸν —(υπανταίσμο - σουρεαλισμὸ) τὸν Ματίς, τὸν Σιαγκόλ, τὸν Πικάσο, τὸν Μπράκ, τὸν Μασόν, κείμενα για ζωγράφους και ποιητές και τελειώνει με κείμενο για τὸν Ἀλέκο Φασσιανὸ που γράφτηκε τὸν περασμένο χρόνο.

Τὸ 1982 θὰ κυκλοφορήσει σὲ δύο τόμους και σ' ἐπιμέλεια Ἀ-

ραγκόν ή 'Αλληλογραφία τοῦ Ρομαίν Ρολάν.

Ὁ ἴδιος πάλι γράφει αὐτὴ τὴ στιγμή ένα πολὺ πρωτότυπο κείμενο με τὸν τίτλο «Ἐγὼ, ὁ 'Αραγκόν», ὅπου βρίσκουν τὴ θέση τὸς πρόσωπα και καταστάσεις, φίλοι του, μεγάλοι και μὴ, που τὸς ἀντάμωσε στο διάβα του και που δένουν σ' ένα ἐνιαῖο σύνολο μιά και ὄλοι περνᾶνε μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο που λέγεται 'Αραγκόν, αὐτὸ τὸ ἱερὸ τέρας τῆς ἐποχῆς μας, που διάθηκε μέσα ἀπὸ ὄλες τῆς σχολῆς για νὰ καταλήξει μ' ένα φυσιολογικὸ τρόπο σπὴν τέχνη τοῦ σοσιαλιστικὸ ῥεαλισμοῦ, σπὴν εὐρύτερη τῆς ἔννοια, τὴν τέχνη που ἐκφράζει τὴ νέα ἐποχὴ τῆς θριαμβευτικῆς, ἡρωικῆς ἐπέλασης τῶν λαῶν. Καὶ σπὴν ὁποῖα δὲν ἀφιέρωσε ἀπλῶς τὰ πιδ δυνατὰ του ἔργα ἀλλὰ τὴν ἔμπασε με τὸν πιδ δημιουργικὸ τρόπο σάν πνοή και σάν μεθοδὸ ἀνάλυσης και ἐρμηνείας τῶν πιδ πολὺπλοκῶν κοινωνικῶν φαινομένων τόσο τοῦ παρόντος ὄσο και τοῦ παρελθόντος.

Ὁ Γιάννης Ρίτσος ἀφιέρωσε ένα ὄραῖο ποίημα στον 'Αραγκόν στα 80χρονά του, που πινεῖται, ὅτι ἐγγίζει μέσα ἀπὸ ἕνα σποδὸ λόγο τὴν οὐσία τοῦ ἑνὸς και τὴν ἀπὸ τὸ ῥεαλισμὸ τοῦ Λουί 'Αραγκόν.

«'Αραγκόν — λέει ἐσὺ ὁ αἰώνιος ἐφηθος/πῶς μπορεῖ νῆσαι ὄγδοντα χρονῶ/και πῶς μπορεῖ/νῆσαι μόνο ὄγδοντα χρονῶ/ἐσὺ που βίωσες κι ἔπραξες τὴν αἰωνιότητα».

Ἐκεῖ στο ἀεροδρόμιο ὅπως παρακολουθοῦσα τὸν 'Αραγκόν ν' ἀνεβαίνει με τρεμάμενα πόδια τὴ σκάλα τοῦ ἀεροπλάνου ἐνῶ-

Ὁ Λουί 'Αραγκόν με τὸ Γιάννη Ρίτσο σπὴν ἐκθεση τοῦ Σταύρου Μαιωνίου, (γκαλερί «Χρονόθεμις») σπὴ διάρκεια τῆς πρόσφατης ἐπισκευῆς του σπὴν Ἀθήνα

σα ένα σφίξιμο σπὴν καρδιά. Για νὰ τ' ἀκολουθήσει ὄμως ένα παράξενο αἰσθημα περηφάνιας ὄταν στάθηκε στο κεφαλόσκαλο κι ἔτσι πανύψηλος με τὸ πλατύγυρο καπέλο στο κεφάλι, μᾶς κούνησε τὸ χέρι σάμπως και νὰ πῆγαινε σὲ κάποια φιέστα.

Τὴν προηγούμενη βραδιά μᾶς εἶχε μιλήσει ἔτσι χωρίς καμιά προειδοποίηση για τὸν θάνατο. Τὸν εἶχαμε τσακώσει κι ὄλλες φορές σὲ μονόλογους, ἄσχετους ἐκ πρώτης ὄψεως ἀλλὰ που εἶχαν μιά δική τους ἐσωτερικὴ λογική. Μιλοῦσε για κάτι που περίμενε, για κάτι που θὰ γινόταν μ' ένα τρόπο π' ἄφηνε πίσω του πολὺ περισσότερα ὑπονοούμενα. Κάτι χαρακτηριστικὸ ὅπως μᾶς ἐξηγοῦσε ὁ Χαμίντ για τὸν τρόπο σκέψης τοῦ 'Αραγκόν.

'Αξιοπρέπεια

Ἐκεῖνο ὄμως τὸ βράδυ μᾶς μίλησε ἀπλᾶ και χωρίς συμβολισμούς κι ἀλληγορίες για τὸν θάνατο.

Αὐτὴ τὴν ἀξιοπρέπεια ἀποσταγμα σοφίας τὴν παρακολουθοῦσαμε τὴν κάθε ὄρα νὰ προδῶναι μέσα ἀπὸ χίλια πρόσωπα, μιά ἀξιοπρέπεια τοῦ πνεύματος, που στεκόταν ὄρθῶ και προσπαθοῦσε και ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου προδίδονταν οἱ ἀδυναμίες τοῦ βιολογικὸ ἀνθρώπου νὰ καλύψει τὰ κενά. Πιστεύω ὅτι οἱ συχνῆς σιωπῆς του κι ή ἀρησιότη του για ἐπικοινωνία ἐκεῖ ὅπου πρόβλεπε κούραση περιττὴ ἦταν ὄπλα αὐτοάμυνας, που περιφρουροῦσαν αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀξιοπρέπεια με τὴν ὁποῖα θέλει νὰ πορευτεῖ μέχρι τέλους. Ἐνῶ ἀνίστορα ζωντάνευε ὄς δια μαγείας και περνούσε ἀπὸ τὰ γαλλικά σπ' ἀγγλικά και τὰ ρωσικά ἀκόμη ἐκεῖ ὅπου τὸν τραβοῦσε κάτι, που ἀνταποκρίνονταν ὄμως σπὴ ἀνταποκρίνονταν πνευματικῆς τῆς ἀνάγκης.

Ἐκεῖνο ὄμως ποῦκανε τὸ σφίξιμο τῆς καρδίας ἰδιαίτερα ἐντονο ἐκεῖ στο ἀεροδρόμιο ἦταν ή εἰκόνα τοῦ Ἐρικ Ἐζεγκον που μούρθε ἔτσι με μῖας τὸ μισό, μῖας ἱστορικῆς μορφῆς που τοποθετεῖ σάν σύμβολο ὁ 'Αραγκόν στις σελίδες τοῦ μυθιστορηματῶς του ἀπ' ὅπου παρελάνει ή Κύπρος. Ὁ σταυροφόρος αὐτὸς δὲν εἶχε προφάσεις νὰ πᾶει στοὺς Ἁγίους Τόπους γιατί μιά θύελλα ἔριξε τὸ καράβι του σπὴν Πάφο. Ἐκεῖ ἀρρώστησε κι ἐκεῖ πέθανε μιά ζεστὴ μέρα τοῦ Ἰουλίου και θάφτηκε σὲ κάποιο παρεκκλήσι και τὸ παράξενο, κι αὐτὸ τὸ τονίζει ἐπανειλημμένα ὁ 'Αραγκόν στο βιβλίο του, ή Κυπριακὴ γῆ, που δὲν μποροῦσε ν' ἀνεχτεῖ ξένα σάβανα στα σπλάχνα τῆς και τὰ ξερονούσε με ὄργη τὸ πρῶτο, δέχτηκε τὸν Ἐρικ στο στήθος τῆς.

«Ἐτσι —προσθέτει— ἦρθε νὰ τελειώσει τὴ ζωὴ του αὐτὸς, που τὸν τρέλλανε ή μουσική, σπὴν πόλη ὅπου ή Ἀφροδίτη εἶχε βγει ἀπὸ τὸς ἀφροῦς τῆς θάλασσας».

Και διερωτᾶται λίγο πιδ κάτω μ' ένα τρόπο προφητικὸ θᾶλεγα με τὴν ἔννοια τοῦ δραματικῶ: «'Αραγε ή φιλόξενη γῆ τῆς Ἀφροδίτης δὲν θάρνιόταν τὰ δικά μας ἀνάξια κορμιά» και θὰ τὰ δέχονταν ὅπως ἐκεῖνο τοῦ Ἐρικ.

Ἡ φιλόξενη γῆ τῆς Ἀφροδίτης μιά ἀπάντηση ἔχει μονάχα νὰ δώσει στον μεγάλο 'Αραγκόν, τὸν δημιουργὸ τῶν «Κομμουνιστῶν», που δρασκελίσε τῆς θάλασσες και τῆς ἀποστάσεις στα 85 του χρόνια για ναρθεῖ σὲ μᾶς και νὰ σμίξει τὴ δική του φωνὴ με τὴ δική μας, στον 'Αραγκόν, «τὸν αἰώνιο ἐφηθο». Νὰ μᾶς ξαναῤῥθεις, θὰ σὲ περιμένουμε σὲ μιά Πορεία Εἰρήνης αὐτὴ τὴν φορὰ.

Νὰ τὰ ἑκατοστήσεις Λουί ή ὅπως θᾶλεγε ὁ Παῦλος Λιασιθης «Νὰ πεθάνει ὁ χάρος!»

ΑΔ1101

